

SKELEDŽIĆEVA OSTAVŠTINA (ŠKOLSKI FOND) I ŠKOLA U VOJNIĆU

Ivan Jurišić

Srpske narodne škole osnivane su i izdržavane trudom i materijalnim priložima svih članova pojedinih crkvenih općina, ali i izvanrednim, tj. neredovitim, obično jednokratnim priložima pojedinaca u obliku legata (zavještavanja) ostavljenih pojedinim crkvenim općinama i njihovim školama uglavnom oporučno, putem testamenata. Iz tih su sredstava, često i obilnijih, nastajale školske zaklade (fondovi), koje su bile nužne za održanje i daljnji razvoj pojedinih škola.

O jednoj od tih zaklada i njezinom tvorcu, prvom dobrotvoru¹ karlovačke crkvene općine Simeonu Skeledžiću te bezuspješnom pokušaju budačkog protoprezbitera Jovana Slavnića da putem tog fonda obnovi rad srpske škole u Vojniću, tj. da isposluje dozvolu za korištenje fonda u svrhu obnove rada dotične škole, govori ovaj prilog.

Simeon Skeledžić, rođen u Srpskom Blagaju, u tadašnjoj slunjskoj regimenti, trgovac i karlovački građanin ostavio je svojim testamentom, sastavljenim 3. lipnja 1799. g. (umro je u listopadu iste godine), dio svog imetka, koji se sastojao od kuće u predgrađu, nešto pokretne imovine, te 2174 florena u novcu, i pravoslavnoj crkvenoj općini, te srpskoj narodnoj školi u Karlovcu, tako da je za školu odmah legirao u novcu 200 fl., a kuća u predgrađu, koju je ostavio sinovcu Staniši, trebala je pripasti općini tek u slučaju sinovčeve smrti prije punoljetnosti, ili ako ne bude imao muških potomaka. Svrha ovih dvaju legata bila je da se tim novčanim sredstvima školuje i odgaja siromašna krajiška mladež pravoslavne vjere. Skeledžić je u testamentu predložio da čak ako kuća i ne dođe u posjed općine, ukućani daju, ako bude moguće, manje novčane priloge za školu.

Godine 1803. napominje se da Skeledžićev prilog čini veći dio zaklade karlovačke slavenosrpske škole,² ali da prema obavijesti skrbnika (kuratora) te sume Dimitrija Ćirkovića još uvijek nešto u vezi sa spomenutom sumom zapinje. Stoga grupa članova općine predlaže da se odgodi korištenje novca

¹ Da bi se osobama koje su ostavile određene sume novca srpskoj školi u Karlovcu izrazilo priznanje za njihov trud i nesebičnu pomoć, općina ih je uvrštavala u red dobrotvora.

² Arhiv Hrvatske (u daljem tekstu AH), Pravoslavna gornjokarlovačka eparhija u Plaškom (dalje Plaški) 1803, 1—260, 94.

dok se legat ne dovede u poželjno stanje, a Ćirković ne podnese točan račun, tj. ne utvrdi se stvarna suma novca i način njegova korištenja.

No već 1805. Konsistorij (crkveni savjet) Gornjokarlovačke eparhije ističe da školski fond karlovačke srpske škole ima osiguran dovoljan kapital za normalan rad škole.³ Naime, Skeledžićev nasljednik sinovac Staniša umro je još kao maloljetan i kuća je pripala karlovačkoj crkvenoj općini, koja ju je prodala za 12500 fl., da bi 1819. za 9000 fl. kupila kuću u gradu u kojoj je smještena škola, učiteljev i parohov stan te nekoliko dućana, a stanarinom od tih dućana plaćan je učitelj. Kuća je kasnije dignuta na dva kata.

Svjesna važnosti spomenutih legata, Općina je uvijek odlučno protestirala protiv svakog vanjskog utjecaja u pogledu škole i fonda, uz prisvajanje isključivog prava upravljanja školskim fondom, na osnovi testamenta, te je svakom tko bi pretendirao na to davala na znanje da će protiv njega podići sudsku parnicu.⁴ Tako je 1825. općina odlučila da će zauvijek zadržati školski fond i da ga nitko nema pravo otuđiti ničijom voljom, pa čak ni uprava općine. Vrhovnu upravu (pokroviteljstvo) nad fondom predali su konsistoriju.

Od 1816. nastoji budački protoprezbiter Jovan Slavnić obnoviti rad srpske škole u Vojniću, ali je tek 1820. uspio, uz podršku svećenstva okupiti tamo veći dio djece pravoslavne vjere i započeti s vjerskim obučavanjem. Zbog nedostatka školske zgrade smjestio je školu godinu dana u svoju kuću, a potom je preseljena u susjednu parohijsku općinsku kuću, gdje je radila još godinu dana, da bi zbog siromaštva krajišnika škola 1822. prestala s radom, nakon dvije godine postojanja. Škola ne radi sve do 1827. kad se Slavnić prisjetio Skeledžićeve ostavštine. U povodu toga piše vladaru, smatrajući da je Skeledžić ostavio 14000 fl.⁵ za školovanje sve siromašne krajiške djece gornjokarlovačke eparhije, a nasljeđe je prisvojila i koristi ga samo karlovačka općina. Moli vladara da prosudi da li je novac tog fonda potrebniji karlovačkim građanima i trgovcima, kojima je lakše uzdržavati njihovu djecu i školovati ih, ili siromašnim krajišnicima, kojima samo takve prilike mogu pomoći da steknu »moralno obrazovanje i pristojnost«. Dvorsko ratno vijeće uputilo je njegovu molbu Generalnoj komandi a ova slunjskoj regimenti, uz nalog da od Slavnića sazna što on zapravo namjerava postići svojim postupkom i u kakvoj je vezi njegova molba s kapitalom Skeledžićeve ostavštine. Slavnić je dao svoje opširno i temeljito objašnjenje 31. srpnja, na osnovi kojeg je Generalna komanda 15. rujna zaključila da iako na obučavanje u karlovačku srpsku školu mogu dolaziti i siromašna krajiška djeca izvan Karlovca, to nikako ne znači da se legirani kapital može upotrijebiti za podizanje narodne škole u Vojniću, kako to predlaže Slavnić, to više što se

³ AH, Plaški, Protocollum Consistoriale. Ab Anno 1803^{tio} ad An: 1809^{num} inclusive, 1805, 168. Usporedi, Vasilije Đerić, O srpskom imenu po zapadnim krajevima našeg naroda. Karlovac 1914, 84.

⁴ Okružni ured u Karlovcu izrazio je 1819. mišljenje da bi bilo bolje da školom i fondom upravlja neka javna vlast (magistrat ili neka druga), navodeći kako je tamošnji učitelj ovisan o samovolji općine i često izložen pakostima i šikaniranju svih članova općine, a uz to se svi odnose prema njemu s visine, te iz toga zaključuje da je »bez svake sumnje stvarno potpuno podvrgnut općini«. AH, Plaški 1829, 1 — 152, 91.

⁵ Misli na 12500 fl. od prodane kuće i 1500 fl. koje je općini ostavio petrinjski trgovac Stanko Kunić.

u testamentu jasno kaže da se upotreba kapitala za školovanje prepušta volji tutora i karlovačke općine. Generalna komanda na to zaključuje: »Iako dakle neće biti ništa od osnivanja te škole na račun ovog legata, ipak će se pomoći potrebi tamošnje mladeži za obučavanjem, jer je odobreno otvaranje i izgradnja škole u Vojniću na državni trošak.«⁶ Tako je dakle generalna komanda negativno odgovorila na pokušaj protoprezbitera Slavnića da na račun Skeledžićeva fonda osnuje barem jednu narodnu školu u svom protoprezbiterijatu u Vojniću. Međutim, Slavnić ni tada još nije gubio nadu u mogućnost pozitivnog rješenja njegove molbe. Petnaestoga siječnja 1829. piše episkopu Mušickom i u njemu komentira spomenutu odluku Generalne komande od 15. rujna 1827. njezinom namjerom da ga osnivanjem državne škole u Vojniću zaustavi u njegovim »općekorisnim namjerama«, ali da će on i dalje bdjeti nad obrazovanjem u duhu pravoslavlja, kao »starim pravom njegovog naroda«. No, kako Skeledžićeva ostavština »leži skrivena u rukama karlovčana u tajnosti, samo za njihovu vlastitu korist i dobit«, pita stoga episkopa »zašto bi spomenuti karlovčani sami uživali to dobro, namjenjeno općoj koristi siromašne krajske mladeži, ne rekavši nigdje nikada, kao da su potpuno nezavisni, kako je fond uređen ili da se barem zna njegovo stanje«. Zaključuje po nekim znakovima da je dio fonda već izgubljen za sve njih i da se ostatak pomalo osipa. Zato moli episkopa da se postara Skeledžićevu ostavštinu istrgnuti iz ruku bogatih Karlovčana i usmjeriti je k općenitom dobru, tj. odgajanju siromašne krajske djece, jer da Karlovčani mogu lako od svojih imetaka načiniti fond za odgajanje i obrazovanje svoje djece i tri puta veći od ovog.⁷ Međutim, i nakon ovog dopisa episkopu, ništa se nije promijenilo, sve je ostalo onako kako je riješeno odlukom Generalne komande od 15. rujna 1827.⁸ Karlovačka je crkvena općina zadržala u svojim rukama Skeledžićevu ostavštinu, a školi u Vojniću ostalo je jedino da sačeka povoljnija vremena za nastavak svog obrazovnog rada.

⁶ AH, Plaški 1829, 1—152, 91.

⁷ Nekoliko dana nakon ovog dopisa, 21. siječnja navodi da karlovačka crkvena općina ima samo od interesa (kamata) školskog fonda godišnji prihod od 500 fl. AH, Plaški 1829, 1 — 152. 90.

⁸ Da škola doista nije otvorena, govori i Slavnićev izvještaj konsistoriju od 27. prosinca 1830. u kojem navodi da u njegovu budačkom protoprezbiterijatu nije do tada otvorena niti jedna narodna škola. AH, Plaški 1831 K, 1 — 400, 25.

Zusammenfassung

DIE HINTERLASSENSCHAFT VON S. SKELEDŽIĆ (SCHULFONDS) UND DIE SCHULE IN VOJNIĆ

Ivan Jurišić

Die vorliegende Arbeit befasst sich mit zwei Details aus der Geschichte des serbischen Schulwesens im Generalat von Karlovac — zum ersten mit dem Legat des Kaufmanns Simeon Skeledžić, eines angesehenen Bürgers von Karlovac, an die dortige serbische Volksschule für minderbemittelte Jugendliche aus der Militärgrenze und zum anderen mit dem Versuch des Protopresbyters von Budak, Jovan Slavnić, die Erlaubnis zu erlangen, einen Teil dieses Geldes für die Wiederaufnahme der Tätigkeit der serbischen Volksschule in Vojnić zu verwenden.

Im ersten Teil der Arbeit stellt der Verfasser die Geschehnisse im Zusammenhang mit der Gründung des Fonds der Schule in Karlovac aufgrund des testamentarisch vermachten Geldes und des Hauses des genannten Kaufmanns in Karlovac dar. Es werden Angaben über die Verwendung des Geldes aus diesem Fonds in der Zeitspannen zwischen 1803 und 1825 gemacht wie auch über die Bestrebungen der Kirchengemeinde von Karlovac, das ausschliessliche Verfügungsrecht über diesen Fonds zu erreichen, was letzten Endes auch gelungen ist.

Im zweiten Teil der vorliegenden Arbeit ist die Rede von der schwierigen Situation der Schule in Vojnić in der Zeit zwischen 1816 und 1830. Nach kurzer Wiederaufnahme der Tätigkeit in den Jahren 1820—1822 musste die Schule nämlich erneut wegen Geldmangels die Unterrichtstätigkeit einstellen. Der Protopresbyter Slavnić kam im Jahre 1827 zum Schluss, dass die einzige Finanzierungsquelle für eine Fortsetzung der Arbeit in der genannten Schule eben der oben erwähnte Nachlass von Skeledžić sei. Mit der Bitte, die Erbschaft aus der Verfügungsgewalt der »reichen Bürger von Karlovac« auszunehmen und sie den »armen Grenzländern« zugutekommen zu lassen, wandte er sich zuerst direkt an den Kaiser, dann an das Regiment in Slunj und am Ende an den Episkopos von Karlovac, Julijan Mušicki, allerdings ohne Erfolg. Deshalb bestimmte auch das Generalkommando des Generalats von Karlovac Mitte September desselben Jahres, dass das genannte vererbte Kapital nicht für die Wiederaufnahme der Schultätigkeit in Vojnić eingesetzt werden darf.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU — INSTITUT ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 19

ZAGREB

1986.

Izdavač: Sveučilište u Zagrebu — Centar za povijesne znanosti
Odjel za hrvatsku povijest

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan
MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ,
Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Centar za povijesne znanosti — Odjel za hrvatsku povijest,
Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 1.000 đin

Izdavanje časopisa sufinansira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad
SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu
SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja
poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informiranje SR Hrvatske
pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

RADOVI 19

Za izdavača
dr. *Nikša Stančić*

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

DAMIR AGIČIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
SANJIN BIŠCAN, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
dr. MIROSLAV BRANDT, Ul. socijalističke revolucije 73, Zagreb
mr. NEVEN BUDAK, Filozofski fakultet, Zagreb
IVO FICOVIĆ, Arhiv Hrvatske, Marulićev trg 21, Zagreb
KLARA FILIPOVIĆ, Šestinski vijenac 22, Zagreb
dr. TEREZA GANZA-ARAS, Obala socijalističke revolucije 8, Zadar
BORISLAV GRGIN, Baštijanova 54, Zagreb
dr. BOGUMIL HRABAK, Cara Uroša 6a, Beograd
IVAN JURIŠIĆ, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
mr. DUBRAVKO LOVRENOVIĆ, Filozofski fakultet, Račkog 1, Sarajevo
mr. MARIJAN MATICKA, Filozofski fakultet, Zagreb
ANĐELKO MIJATOVIĆ, P. Togliatija 12, Susjedgrad, Zagreb
mr. FRANKO MIROŠEVIĆ, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu, Zagreb
dr. ILIJA MITIĆ, P. Budmani 18, Dubrovnik
dr. IVAN OČAK, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta, Krčka 1, Zagreb
KREŠIMIR OREMOVIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
ZVONIMIR PAVIĆ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
dr. DRAGUTIN PAVLIČEVIĆ, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Krčka 1
DUBRAVKA PEIĆ, Muzej Revolucije, Trg žrtava fašizma, Zagreb
mr. MIRJANA POLIĆ-BOBIĆ, Filozofski fakultet, Zagreb
mr. ŠTEFANIJA POPOVIĆ, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
LJERKA RACKO, Centar za povijesne znanosti, Krčka 1, Zagreb
dr. MIRJANA STRČIĆ, Kumičićeva 42, Rijeka
mr. MLADEN ŠVAB, Jugoslavenski leksikografski zavod Zagreb
ELIZABET TAKAČ, student Filozofskog fakulteta, Zagreb
mr. BOŽENA VRANJEŠ-ŠOLJAN, Centar za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Krčka 1
